

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет цивільного захисту

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
циклу професійної обов'язкової підготовки
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах
на 2024-2025 навчальний рік.
Протокол від 27.08.2024 № 2

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми
навчальної дисципліни «Психологія масової поведінки»

2024 рік

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1. Анотація

Навчальна дисципліна «Психологія масової поведінки» для підготовки здобувачів за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 053 «Психологія», є базовим предметом, що має на меті формування у здобувачів системи знань, яка складає теоретичну основу для розуміння проблематики психології масової поведінки та масових настроїв тощо; освоєння здобувачами системи знань про предмет, функції, завдання дисципліни; формування цілісного уявлення про соціально-психологічну проблематику механізмів функціонування масової поведінки, масової свідомості, маніпулюванням свідомістю мас а також забезпечення масової інформаційної безпеки в різних сферах професійної та суспільної діяльності.

Отримані знання допоможуть забезпечити творчість та ініціативу в професійній діяльності.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Момот Марина Анатоліївна, викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту.
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет 213. Номер телефону: 093 421 54 24
E-mail	momot_maryna@chipb.org.in
Наукові інтереси	Стосуються проблематики психологічного аналізу феномену групової взаємодії, концептуальні засади проведення психокорекційних груп: систематизація досліджень.
Професійні здібності	Організаційні та комунікативні якості; навички навчання та викладання; навички організації освітнього процесу та наукової діяльності.

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті інституту (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/time-table/teacher?type=0>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру у перший та четвертий четвер кожного місяця з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 213. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Мета вивчення дисципліни

Полягає у формуванні здобувачів системи знань, яка складає теоретичну основу для розуміння проблематики психології масової поведінки та масових настроїв тощо; освоєння здобувачами системи знань про предмет, функції, завдання дисципліни; формування цілісного уявлення про соціально-психологічну проблематику механізмів функціонування масової поведінки, масової свідомості, маніпулюванням свідомістю мас а також забезпечення масової інформаційної безпеки в різних сферах професійної та суспільної діяльності.

5. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова професійна	
Навчальний рік	2024-2025	
Семестр	5-й	5-й
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	3
загальна кількість годин	90	90
кількість модулів	1	1
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):		
лекції	20	4
семінарські, практичні	24	4
самостійна робота (годин)	46	82
Форма підсумкового контролю	іспит	

6. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: загальна психологія, соціальна психологія, конфліктологія.

Постреквізити: психологія праці та інженерна психологія, організаційна психологія, соціально-психологічний тренінг.

7. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

– досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги	ПР 5
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання	ПР 9
Емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	ПР 13
Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	ПР 16
Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби	ПР 18
Надавати екстрену психологічну допомогу постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій.	ФР 22
Надавати кваліфіковану психологічну допомогу (індивідуальну, групову) особистості у кризовому стані для активізації ресурсів життєстійкості.	ФР 23

– формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	ЗК 1
Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).	СК 8
Здатність здійснювати психологічний супровід професійної діяльності	ФК 1
Здатність організовувати та надавати екстрену психологічну допомогу постраждалим в умовах надзвичайних ситуацій	ФК 3
Здатність застосовувати класичні та інноваційні методи психологічної допомоги особам, що опинилися у складних життєвих обставинах або пережили екстремальну ситуацію	ФК 4

8. Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. «ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ»

Змістовий модуль 1. Психологічний зміст і структура масової поведінки

Тема №1. Психологія масової поведінки як навчальна дисципліна
Література: [Баз.: 1, 2, 5. Доп.: 1, 6].

Тема №2. Психологічні аспекти масової поведінки
Література: [Баз.: 2, 3, 5. Доп.: 1, 4, 5].

Тема №3. Масові рухи як стихійна організація мас
Література: [Баз.: 1, 2, 4. Доп.: 1, 4, 5].

Тема №4. Депресивні масові психічні явища
Література: [Баз.: 1, 2, 5. Доп.: 1, 3, 4].

Тема №5. Агресія як масове психічне явище.
Література: [Баз.: 1, 2, 4. Доп.: 2, 5].

Тема №6. Мода в истемі масових явищ, звязок моди та масової поведінки
Література: [Баз.: 1, 3, 4. Доп.: 2, 3, 6].

Тема № 7. Маніпуляції масовою свідомістю
Література: [Баз.: 3, 5. Доп.: 2, 6].

Підсумкова модульна робота 1

Іспит

9. Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
лекції		семінари (практичні) заняття	самостійна робота*	Поточний контроль	
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ					
Змістовий модуль 1. Психологічний зміст і структура масової поведінки					
Тема №1. Психологія масової поведінки як навчальна дисципліна	13	2	2	9	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №2. Психологічні аспекти масової поведінки	13	2	4	7	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №3. Масові рухи як стихійна організація мас	13	2	2	9	опитування, письмові завдання, індивідуальна
Тема №4. Депресивні масові психічні явища	13	4	4	5	опитування, письмові завдання, індивідуальна
Тема №5. Агресія як масове психічне явище	12	4	4	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема №6. Мода в істемі масових явищ, зв'язок моди та масової поведінки	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема № 7. Маніпуляції масової свідомістю	12	4	4	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	2	-	-	-	-
Іспит	-	-	-	-	-
Разом за модуль 1	90	20	24	46	-

Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота*	Поточний контроль
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ					
Змістовий модуль 1. Психологічний зміст і структура масової поведінки					
Тема №1. Психологія масової поведінки як навчальна дисципліна	13	2	-	11	індивідуальна робота
Тема №2. Психологічні аспекти масової поведінки	13	-	-	13	індивідуальна робота
Тема №3. Масові рухи як стихійна організація мас	13	-	2	11	індивідуальна робота
Тема №4. Депресивні масові психічні явища	13	-	-	13	індивідуальна робота
Тема №5. Агресія як масове психічне явище	13	-	2	11	індивідуальна робота
Тема №6. Мода в истемі масових явищ, зв'язок моди та масової поведінки	13	-	-	13	індивідуальна робота
Тема № 7. Маніпуляції масової свідомістю	12	2	-	10	Презентація індивідуальних завдань
Іспит	-	-	-	-	-
Разом за модуль 1	90	4	4	82	-

* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія масової поведінки».

10. Орієнтовна тематики індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів

власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у силабусі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям, як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

1. Поняття «соціально-масові явища», «масова свідомість», «масова культура», «маса», «масова активність», «масова поведінка» та їх співвідношення.

2. Методи дослідження масової активності.

3. Історія становлення проблеми масової поведінки в зарубіжній та вітчизняній науці (теорії Г. Лебона, Г. Тарда, З. Фрейда, Х. Ортега-і-Гассета, Е. Канетті, С. Московічі та ін.)

4. Основні різновиди масової стихійної поведінки.

5. Надати приклади масовидної поведінки тварин та масової поведінки людей.

6. Психологічна характеристика різновидів натовпу (кожен різновид – окрема доповідь).

7. Відображення поведінки агресивного натовпу в КК України.

8. Агресивний натовп та закономірності його функціонування: склад, основні етапи розвитку.

9. Закономірності виникнення та особливості динаміки панічного натовпу.

10. Психологічні особливості поведінки індивіда в натовпі.

11. Протиборство між молодіжними угрупованнями та його соціально-психологічні наслідки.

12. Футбольні фанати та рух скінхедів як соціально-психологічний феномен.

13. Найбільш доцільні дії працівників ОВС при виникненні різних видів масових скупчень громадян.

14. Типові помилки працівників ОВС при охороні громадського порядку в ситуації натовпу.

15. Мета та завдання професійно-психологічної підготовки працівників ОВС до охорони громадського порядку.

16. Психологічна характеристика інструментальних психологічних якостей, необхідних для здійснення регулюючого впливу на поведінку натовпу.

17. Програма соціально-психологічного тренінгу з підготовки до дій в умовах натовпу.

18. Поняття «маніпуляція» та історія виникнення доктрини маніпуляцій масовою свідомістю.

- 19.Механізми маніпулювання масовою свідомістю.
- 20.Основні складові маніпуляції масовою свідомістю.
- 21.Страх тероризму як результат маніпулятивного впливу.
- 22.Правила протидії маніпуляції масовою свідомістю.
- 23.Умови протидії маніпуляції масовою свідомістю.

11. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах:** навчання заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання:**

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

– методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традуктивний;

– методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

– інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

– науково-дослідна робота;

– самостійна робота.

12. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, іспит, стандартизовані тести, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень.

13. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою. Відповідність 100-бальної шкали оцінювання іншим шкалам оцінювання наведена в таблиці.

**Таблиця відповідності 100-бальної шкали
оцінювання іншим шкалам оцінювання**

100-бальна шкала	Шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно

14. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань.

Підсумковий контроль проводиться у формі підсумкової модульної роботи та іспиту.

15. Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна кількість балів
Модуль № 1	I. Поточний контроль			
	Лекції	10	0	0
	Семінари (практичні заняття)	11	3	33
	Індивідуальні завдання		7	7
	ПМР	1	20	20
	II. Підсумковий контроль			
Іспит	1	40	40	
Разом за всі види навчальної роботи модуля 1				100

Примітка: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів. Види творчих робіт та критерії щодо їх оцінювання наведені у методичних вказівках до виконання індивідуальних

завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах (розділ «Оцінювання творчих робіт»).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

– поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять;

– оцінка (бали) за індивідуальну роботу;

– оцінка (бали) за виконання творчих робіт;

– підсумковий контроль успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському (практичному) занятті дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 3 балів:

3 (5-4) бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію.

2 (3-2) бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки.

1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. При виконанні практичних завдань оцінюється вміння правильно підібрати психодіагностичний комплекс, технології психологічної допомоги та вміння їх застосовувати на практиці.

Підсумкова модульна робота є складовою підсумкового контролю і здійснюється шляхом проведення письмової контрольної роботи у межах залікового модулю дисципліни.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двох питань, теоретичного та практичного завдання. Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміння використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульної роботи.

Теоретичне завдання: вага одного правильно вирішеного теоретичного завдання становить 7 балів.

Практичне (творче) завдання: максимальна кількість балів за вирішення практичного завдання становить 13 балів. При вирішенні даного

завдання оцінюється особиста позиція на проблемну ситуацію (5 бали), самостійність її вирішення (5 бали) та творчий підхід (3 бали).

Примітка: зміст контрольних завдань та критерії їх оцінювання для здобувачів заочної форми навчання наведено у методичних вказівках щодо виконання контрольної роботи з дисципліни «Психологія масової поведінки».

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання та передбачає перевірку засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу дисципліни. Здійснюється шляхом складання здобувачами усного іспиту за екзаменаційними білетами встановленої форми, комплект яких повинен становити 120% від кількісного складу навчальної групи.

Зміст завдань екзаменаційних білетів формується відповідно до програми навчальної дисципліни, відповіді на які повинні відображати вільне володіння здобувачами обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Тривалість усного іспиту для одного здобувача не повинна перевищувати 0,5 години (з врахуванням часу на підготовку та відповідь здобувача). Для уточнення рівня володіння матеріалом дисципліни екзаменатор може задавати додаткові питання.

Здобувач допускається до складання іспиту, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені робочою програмою дисципліни.

У разі отримання незадовільної оцінки, перескладання іспиту з дисципліни допускається не більше двох разів.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших відповідних сигналів оповіщення іспит переривається та продовжується вже після відбою.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 40 балів):

40 балів – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив поставлених завдань;

39-30 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрив зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

29-19 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

18-1 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання індивідуальних завдань з дисципліни здобувачів: денної форми навчання здійснюється в діапазоні від 0 до 7 балів, заочної – від 0 до 40 балів, і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить

поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно буде послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена

нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності;

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

16. Перелік завдань для підготовки до іспиту

1. Історія розвитку та сучасні напрями психології масової поведінки.
2. Основні етапи розвитку уявлень про предмет психології масової поведінки.
3. Причини дискредитації вітчизняної психології масової поведінки в 30-40х роках ХХ століття.
4. Об'єкт, предмет та методи психології масової поведінки.
5. Основні функції та завдання психології масової поведінки в

сучасному суспільстві.

6. Сфери використання та компетенції психології масової поведінки.
7. Основні категорії психології масової поведінки.
8. Співвідношення психології масової поведінки та інших галузей знань.
9. Масовидна поведінка тварин та масова поведінка людини.
10. Поняття та основні різновиди масових форм активності.
11. Суб'єкти основних різновидів масових форм активності.
12. Поняття соціальної норми та соціальних девіацій.
13. Формула Г. Джекобса та поняття турбулентності натовпу.
14. Поняття масової поведінки в теоріях Г. Лебона, Г. Тарда, С. Сігеле, З. Фрейда, Е. Фромма, В. Райха, В. Франкла, С. Московічі.
15. Традиційні помилки теорій масової поведінки початку ХХ ст.
16. Основні різновиди масових скупчень громадян.
17. Основні групи чинників, що детермінують виникнення натовпу.
18. Соціальні чинники виникнення натовпу.
19. Соціально-психологічні чинники виникнення натовпу.
20. Індивідуально-психологічні чинники виникнення натовпу.
21. Психологічні аспекти пропаганди в умовах інформаційної війни.
22. Особливості трансформації психіки людини в натовпі.
23. Типологія натовпу (Г. Лебон).
24. Психологічна характеристика експресивного натовпу.
25. Психологічна характеристика екстатичного натовпу.
26. Психологічна характеристика панічного натовпу.
27. Психологічна характеристика грабіжницького натовпу.
28. Психологічна характеристика агресивного натовпу.
29. Групові порушення громадського порядку як прояв масової поведінки.
30. Психологічна характеристика хуліганства.
31. Врахування психологічних чинників при взаємодії з різними видами масових скупчень громадян.
32. Футбольні фанати як суб'єкти масової поведінки.
33. Психологічна характеристика скінхед-руху та деблойдинку.
34. Роль засобів масової інформації в розповсюдженні маргінальних молодіжних субкультур.
35. Психологічні механізми впливу на людину в натовпі.
36. Психологічні особливості поведінки індивіда в натовпі.
37. Склад агресивного натовпу.
38. Основні етапи розвитку агресивного натовпу.
39. Чинники, що зумовлюють переростання масового скупчення в агресивний натовп.
40. Поняття про циркулярну реакцію в натовпі.
41. Поняття та основні ознаки чуток.
42. Форма, структура і межі натовпу.
43. Типові помилки правоохоронців при охороні громадського

порядку в умовах натовпу.

44. Переговорна діяльність як засіб впливу на натовп.

45. Завдання та основні напрямки психологічної підготовки працівників правоохоронних органів для дій в умовах натовпу.

46. Комплекс інструментальних психологічних якостей для здійснення регулюючого впливу на поведінку натовпу.

47. Формування психологічної готовності працівників правоохоронних органів до дій в умовах прояву натовпу.

48. Маніпуляція: пряме та переносне значення.

49. Основні ознаки маніпуляції.

50. Поняття герменевтики.

51. Феномен «економії мислення» та його значення для маніпулювання.

52. Демократія та деспотизм: порівняльний аналіз в контексті маніпуляцій масовою свідомістю.

53. Механізми маніпулювання масовою свідомістю.

54. Реклама як засіб маніпулювання масовою свідомістю.

55. Комікси як засіб маніпулювання масовою свідомістю.

56. Поняття про сублімінальний вплив на підсвідомість.

57. Мозаїчна свідомість як підґрунтя маніпулювання масовою свідомістю.

58. Основні складові маніпуляції масовою свідомістю

59. Паніка як негативний соціально-психологічний феномен в умовах війни.

60. Страх тероризму як результат маніпулятивного впливу.

61. Психологічні засади протидії маніпуляції масовою свідомістю.

18. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних завдань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Беззастережне дотримання під час занять правил безпеки, вимог охорони праці, санітарно-гігієнічних норм та протиепідемічних заходів.

3. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

4. Здобувачі освіти мають право на визнання результатів навчання з дисципліни, набутих у неформальній та/або інформальній освіті.

5. Здобувачі освіти мають право на оскарження результатів підсумкового контролю з дисципліни або процедури його проведення.

6. Здобувачі освіти мають право на самостійний вибір форм і проблематики індивідуальних завдань.

7. При виконанні індивідуальної роботи здобувачі освіти зобов'язані дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувачі несуть персональну відповідальність згідно

із законодавством України та нормативними документа НУЦЗ України.

19. Рекомендовані джерела інформації

Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565.

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

Базова література

1. Лебон, Г. Психологія мас. К : Андронум, 2021. 138 с.
2. Лебон, Г. Психологія народів і мас. К : Андронум, 2020. 210 с.
3. Бернейс, Е. Л. Кристалізація громадської думки. Вид-во «Діалектика», 2019. 272 с.
4. Осенків, Р. С. Психологія масової поведінки. Навчально-практичний посібник. Вид-во: Сварог і До, 2020. 158 с.
5. Фройд, З. Психологія мас і аналіз людського «Я»: [пер. з нім]. Вид-во Абетка, 2020. 192 с.

Допоміжна література

1. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану, навчальний посібник за заг. ред. Ковалю М. Львів 2023, 191 с.
2. Психологія мас : навчальний посібник автор-упорядник Я. Є. Кальба. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2020, 208 с.
3. Райх, В. Психологія мас і фашизм: пер. з нім. Вид-во «Університетська книга», 2020. 380 с.
4. Різун, В. В. Маси В. В. Різун. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 264 с.
5. Туриніна, О. Психологія масової поведінки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. О. Л. Туриніна. К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2020. 152 с.
6. Кальба, Я. Морально-етичний контент медіа: вплив на свідомість та поведінку дитини. Сучасні соціокультурні та психолого-педагогічні координати розвитку дитини: Тернопіль: Вид-во Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2018. 232с.

7. Кальба, Я. Є. Феномен масових настроїв: проблеми та виклики сьогодення. Advances of science: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary Ukraine, Kyiv, 27 June 2019 Editors prof. L.N.Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. 373-384.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>.
2. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>.
4. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>.
5. Портал професійних психологів України «У психолога»: <http://upsihologa.com.ua/>.

Розробник:
викладач кафедри психології
діяльності в особливих умовах

Марина МОМОТ